

תכנית החירום

להורדת יוקר המחיה

תכנית החירום להורדת יוקר המחיה בישראל

קואליציית יוקר המחיה

בקיץ 2011 עלתה לסדר היום בעיית יוקר המחיה בישראל במלוא עוצמתה. כיום, שמונה שנים לאחר המחאה החברתית ולאחר מחאות נוספות שקמו בעקבותיה, רמת המחירים בישראל מוסיפה להיות גבוהה משמעותית מה-מוצע ב-OECD, בעוד פיריון העבודה נמוך משמעותית ממוצע זה. ניכר כי לא בוצעו פתרונות אפקטיביים לבעיות השורש, חרף המחאה הציבורית. זו הסיבה הישירה להקמת קואליציית יוקר המחיה אשר מיועדת להוביל לפתרון הבעיה - אחת ולתמיד.

עוברים משיח של בעיות לשיח של פתרונות

הקואליציה בהובלת התאחדות הסטודנטים, תנועת ישראל 2050, קבוצת אנשי הייטק, מכוני מחקר מובילים ומומחים מהאקדמיה והמגזר השלישי, הגדירה כמטרה - להוריד את יוקר המחיה בחמישה תחומי ליבה מרכזיים ולהעלות את רמת החיים בישראל לרמה של המדינות המובילות ב-OECD. לכן אנו מקדמים מהלך שלא רק מציף את הבעיה אלא גם לוקח חלק בפתרון.

הקואליציה גיבשה, בשיתוף עם מיטב המומחים לנושא - דרור שטרם, לשעבר הממונה על ההגבלים העסקיים, ד"ר מיכאל שראל, לשעבר הכלכלן הראשי באוצר, ונילי אבן חן, סמנכ"לית הכלכלה והמחקר בתנועה לאיכות השלטון, את 'תוכנית החירום להורדת יוקר המחיה בישראל', אשר תושק במהלך מערכת הבחירות ותיושם בכנסת ה-21, בליווי הובלת הקואליציה.

מטפלים בבעיות שורש ומתמקדים בחמישה תחומי ליבה

ישנן מספר בעיות מהותיות הגורמות ליוקר המחיה אבל בעיית השורש המרכזית והבוערת ביותר היא בעיית הקרטלים, המונופולים ומוקדי הכוח הלא פרופורציונאליים שהשתרשו כאן מאז קום המדינה. 'תכנית החירום להורדת יוקר המחיה' מתארת את בעיות השורש ואת הפתרונות המוצעים בחמשת תחומי החיים הבסיסיים (והיקרים) ביותר בישראל - המזון, הדיור, התחבורה, הבנקאות והאנרגיה.

המסר המרכזי שלנו לציבור ולראשי המפלגות - 'יוקר המחיה זו בחירה'

אנו פונים לראשי המפלגות ומבהירים להם כי היכולת לפתור את בעיית יוקר המחיה נמצאת בידיהם ויש ציבור גדול שמצפה מהם לפתור את הבעיה הזו - אחת ולתמיד. הקואליציה תפעל במהלך מערכת הבחירות ככוח אזרחי "על-מפלגתי" במטרה ליצור תחייבות רחבה של כלל ראשי המפלגות לטיפול בבעיות השורש של יוקר המחיה בישראל. בשלב הבא, לאחר מערכת הבחירות, נתמקד בקידום הפתרונות בהסכמים הקואליציוניים, בתוכניות 100 הימים של הממשלה, ובקידום המדיניות מול הממשלה והכנסת הבאה.

תמצות תכנית החירום להורדת יוקר המחיה – המלצות המומחים

ההמלצות גובשו בשיתוף דרור שטרומ, לשעבר הממונה על ההגבלים העסקיים וכיום ראש המכון הישראלי לתכנון כלכלי, ד"ר מיכאל שראל, לשעבר הכלכלן הראשי באוצר וכיום ראש פורום קהלת לכלכלה, ונילי אבן-חן, סמנכ"לית כלכלה ומחקר בתנועה לאיכות השלטון

שוק הבנקאות || מהפכת הסלולר – עכשיו גם בבנקים

1. יישום מלוא מסקנות הוועדה להגברת התחרות בבנקאות – 'ועדת שטרומ'.
2. קידום התחרות בשוק הבנקאות באמצעות הכרזה על הבנקים כמונופולין או קבוצת ריכוז.
3. הגדלת תמריצים להכנסת בנקים חדשים לשוק.

שוק המזון || פותחים את ישראל לעולם

1. הסרת חסמי יבוא ומיגור הסכמי בלעדיות חוסמי יבוא.
2. הסרת חסמי תקינה.
3. הסרת חסמי רישוי, תכנון ושיווק.

שוק התחבורה || משתחררים מהפקק

1. פתיחת שוק התחבורה השיתופית.
2. שיפור הסנכרון וההיררכיה ביו גופי התכנון בממשל.
3. קידום וייעול התחבורה הציבורית, לרבות שירות הרכבות בישראל.

שוק הדיור || פותחים את צוואר הבקבוק

1. טיפול במונופול של רמ"י והסרת חסמי תכנון ושיווק.
2. הקטנת העדיפות להשקעה בדירה יחידה על פני השקעות פיננסיות וריאליות.
3. רפורמה בארנונה ובשיטת המימון של הרשויות המקומיות.

שוק האנרגיה || פותחים את השוק לתחרות

1. הגדלת התחרות במקטע הייצור.
2. הגברת התחרות במקטע האספקה.
3. קידום פיתוח מקטע ההולכה והחלוקה.

יחסי הכוח בין הממשלה לאיגודי העובדים || מסדירים את החיכוך

1. הסדרת תהליך אישור רפורמות בחברות ממשלתיות.
2. הגבלת זכות השביתה בשירותים חיוניים והקמת מוסד "בוררות חובה בשירותים חיוניים".
3. ביטול מעמד האגודות העותומניות.

תכנית החירום להורדת יוקר המחיה

שוק הבנקאות || מהפכת הסלולר - עכשיו גם בבנקים

הבעיה:

כיום ישנה ריכוזיות יתרה בשוק שנשלט על-ידי שני הבנקים הגדולים - פועלים ולאומי. השוק כולל שלושה בנקים בינוניים: דיסקונט, מזרחי והבינלאומי ועוד שניים קטנים. הריכוזיות הגבוהה מובילה לכך שהריביות שמשקי הבית והעסקים הקטנים-בינוניים משלמים גבוהה מאוד בהשוואה לסיכון שהם מגלמים, דבר הפוגע ביעילות ובתחרותיות של כלל המשק - משבש את הקצאת המקורות ומייקר את רמת המחירים.

המטרה:

הגברת התחרות באמצעות כניסתם של שחקנים חזקים חדשים, מכמה סוגים, והקטנת הכוח של דואופול בנק לאומי ופועלים, תוך מתן כלים חדשניים בידי הצרכן לתמחור ואיתור החלופות הזולות ביותר לצרכיו מבין כל הספקים הפועלים בשוק ההון.

הפתרונות:

- 1. קידום פעיל של התחרות בשוק הבנקאות.**
 - 1.1 הכרזה על כל חמשת הבנקים הגדולים כמונופול / קבוצת ריכוז.
 - 1.2 קביעת מופעי "פיקוח מאקרו כלכלי" של הכנסת - שימועים פתוחים לגבי מצב המשק, מצב האשראי הלאומי, מצב החסכונות והנכסים והתקדמות רפורמות פיננסיות.
- 2. יישום מלוא מסקנות הוועדה להגברת התחרות בבנקים, 'ועדת שטרומ', באופן מיידי בדגש על:**
 - 2.1 קידום מכרז בהובלת משרד האוצר ובנק ישראל לכניסת שני בנקים חדשים.
 - 2.2 הכנסת מערכות תשלומים בינלאומית (כמו google pay) באמצעות הטמעת מערכת ה-EMV באישור בנק ישראל
- 3. הגדלת התמריצים לכניסתם של בנקים חדשים לשוק**
 - 3.1 עידוד ביטוח פיקדונות בסיסי בכלל המערכת הבנקאית כנהוג ברובן המוחלט של מדינות ה-OECD, ללא סבסוד ממשלתי.
 - 3.2 הקמת לשכת שירות טכנולוגית לבנקים חדשים - שתספק שירותים מוזלים בחמש שנות הפעילות הראשונות (מותנה בהגעה לנתח פעילות מוגדר).

הבעיה:

חסמים רבים של רישוי, תקינה, יבוא, כשרות ודרישות ביורוקרטיות מופרכות מעלים את מחיר המזון ומוצרי הצריכה, והשוק רווי מונופולים וקרטלים מכל הסוגים לאורך כל שרשרת הערך:

- יצרנים/חקלאים/מועצות (תיאומי מחירים ומכסות ייצור)
- ספקים (ריכוזיות גבוהה ומונופולים במגוון רב של מוצרים)
- רשתות שיווק/קמעונאים (מונופולים אנכיים וריכוזיות גיאוגרפית)

המטרה:

הסרת חסמים ופתיחת שוק המזון ומוצרי הצריכה לתחרות חופשית שתביא לירידת מחירים ועלייה ברמת החיים ובמגוון המוצרים הזמינים.

הפתרונות:

1. הסרת חסמי היבוא

- 1.1 ביטול מדורג של האגרות לקבלת רישיון יבוא והעברת תהליך הרישוי לרשת.
- 1.2 מתן אפשרות לייבא מוצרים ללא הכשר הרבנות הראשית לישראל וקביעת כללים להכרה בהכשרים זרים במגזר הציבורי.
- 1.3 הפחתה מדורגת של כלל המכסים לשיעורים נמוכים שיעודדו תחרות לתוצרת המקומית, ובחינה קבועה של המכסים למניעת פגיעה מיותרת ברמת החיים ובתחרות.
- 1.4 ביטול הסכמי בלעדיות מהם נהנים יבואנים, המונעים תחרות בין מותגים.

2. הסרת חסמי תקינה

- 1.1 צמצום התקנים הרשמיים המחייבים למינימום המוחלט האפשרי ואימוץ תקינה זרה של מדינות ה-OECD כתחליף לדרישת התקן הרשמי בישראל.
- 2.1 יישום מלא ומיידי של הרפורמה במכון התקנים להחלפת בדיקות בהצהרות וביצוע בדיקות על ידי מכוני בקרה פרטיים.

3. הסרת חסמי רישוי, תכנון ושיווק

- 3.1 ביטול התכנון בביצים ובחלב ודרישות הרישוי למשווקים.
- 3.2 הפיכת מועצות הייצור החקלאיות להתנדבותיות.
- 3.3 טיוב האסדרה בנוגע להקמת מפעלים ועסקים לייצור מזון, אחסונו, הובלתו ומכירתו.
- 3.4 איסור על יעדי מכירות מצרפיים (כמקשה אחת) לקבוצות המזון הגדולות מול הרשתות.
- 3.5 זירוז הקמת השוק הסיטונאי החקלאי לחיזוק החקלאים מול המשווקים הגדולים.

הבעיה:

ישראל נמצאת היום במשבר תחבורתי אשר צפוי להחמיר בשנים הקרובות. נתוני ה-OECD מצביעים כי כבישי ישראל הם העמוסים ביותר מבין המדינות המפותחות. בשנת 2012 העריך משרד האוצר כי לאור תנאי התחבורה והגודש בישראל, השקעה בתכניות פיתוח התחבורה הציבורית תוביל להשפעה חיובית של כ-25-40 מיליארד ש"ח על התמ"ג לשנה בטווח הארוך. בנוסף, בשנת 2017 הוערך במחקר של מכון אהרון שעלות הפקקים למשק היא עצומה, בסביבות 49 מיליארד שקלים בשנה.

המטרה:

יצירת מערך מפותח של תחבורה ציבורית, שיתופית וחלופית שיאפשר נסיעה נוחה, אמינה ומהירה.

הפתרונות:

1. **פתיחת שוק התחבורה השיתופית**
 - 1.1 הסדרת הנסיעות המשותפות בחקיקה, ביטול האיסור על הסעת נוסעים בשכר.
 - 1.2 עידוד נסיעה שיתופית (3 אנשים ומעלה) חופשית בכל נתיבי התחבורה הציבורית.
2. **שיפור הסנכרון והיררכיה ביו גופי התכנון בממשלה**
 - 2.1 הקמת קבינט תחבורה - ייעול תהליכי תכנון במנהלה הארצית וקידום תקציבים להרחבת התשתיות, תוך עידוד התחרות בתחום
 - 2.2 ביזור התכנון לרמה המקומית - הקמת רשויות מטרופולין במרחב תל-אביב, ירושלים וחיפה לקידום התחבורה הציבורית בשטחן.
3. **קידום וייעול התחבורה הציבורית.**
 - 3.1 הקמת ועדה ציבורית ליצירת מודל תחרותי לתחבורה ציבורית עירונית ובינעירונית בישראל, בלי תכנון ממשלתי מרכזי.
 - 3.2 הרחבת נת"צ בערים ובדרכים הבינעירוניות לנסיעה מהירה ורציפה בלי פקקים.

הבעיה:

העלייה החדה במחירי הדיור בשנים האחרונות מהווה בעיה חברתית וכלכלית. לא מדובר בבועת מחירים, שכן בועה מוגדרת כמצב שבו עליית המחירים מנותקת מגורמי היסוד של השוק ומבוססת על ציפיות מוגזמות לרווחי הון. מחקרים רבים מצביעים על כך שהסיבות לעליית מחירי הדיור אינן מנותקת מגורמי היסוד של השוק והן טמונות בעיקר במעורבות של המדינה המדינה שגרמה לעלייה במחירי הדירות עקב התערבות בתכנון ובשיווק הקרקעות לבנייה, בעיות בהגדרת זכויות קניין בקרקע, מדיניות מסים שמעודדת השקעה בדירה יחידה על פני החלופות המקובלות, ויצירת תמריצים מעוותים לרשויות המקומיות להעדיף בנייה לעסקים על פני בנייה למגורים. פעולות שבוצעו בניסיון להשפיע על הביקוש הקיים כיום בשוק הנדל"ן, מסייעים באופן מעוות לאוכלוסיות חזקות ולקבלנים ומייצרים צורך במיסים נוספים, כדי לפצות על אובדן הכנסות המדינה, שבאים על חשבון המשך הגדלת תקציבי הבריאות, החינוך והרווחה.

המטרה:

להגדיל את ההיצע בשוק המגורים, להחליש התמריצים הממשלתיים לביקוש, להקטין את אי-השוויון בין משקי בית, בין הפריפריה והמרכז ובין הדור המבוגר והדור הצעיר.

הפתרונות:

1. הסרת חסמי תכנון ושיווק

- 1.1 האצת מגמת ההפרטה החלקית של תהליך התכנון המפורט, והעברת סמכויות תכנון מהמוסדות המרכזיים (משרד הפנים, רמ"י) לרשויות המקומיות.
- 1.2 הנגשת מרבית מלאי הקרקעות בתוך הרשויות המקומיות, שאינן מיועדות לצורך ציבורי מובהק, למגזר הפרטי, דרך נוהל תחרותי קבוע, יעיל ושקוף.
- 1.3 עיגון בחקיקה של זכויות קניין ברורות לשטחים חקלאיים ושטחים אחרים היכולים לשמש למגורים, והסבתם לבנייה למגורים.
- 1.4 יצירת מנוף לחץ משמעותי על מונופול רמ"י לעמידה במכסת הגדלת היצע הקרקעות.

2. הקטנת העדיפות להשקעה בדירה יחידה על פני השקעות פיננסיות וריאליות

- 2.1 באמצעות הקטנת הטבות המס על דירה יחידה, מעבר לתקרת פטור לקונה דירת מגורים סבירה יחידה.
- 2.2 הימנעות מתכניות לסבסוד דירה על חשבון הקופה הציבורית שמגבירות את הביקוש.

3. רפורמה בארנונה ובשיטת המימון של הרשויות המקומיות

- 3.1 להקטנת תמריצי הרשויות לפתח בנייה לעסקים במקום בנייה למגורים ולהעדפת בנייה לאוכלוסייה חזקה על פני בנייה לאוכלוסייה חלשה, תוך מתן חופש לרשויות לקבוע את שיעור הארנונה בשטחן.
- 3.2 פטורים מארנונה שחוקקה הכנסת צריכים להיות משולמים מאוצר המדינה ולא מכיסן של הרשויות המקומיות, כדי שלא לייצר תמריץ לרשויות לדחות אוכלוסיות חלשות.

הבעיה

גם אחרי הרפורמה האחרונה, חברת החשמל מהווה מונופול במרבית המקטעים של משק החשמל בישראל ובאחרים היא מחזיקה חלק מכריע. שוק החשמל מחולק לארבעה תחומים מרכזיים: ייצור החשמל, ההולכה שלו, חלוקה במתח נמוך, וניהול האספקה לבתים הפרטיים. מתוכם רק ההולכה נחשבת מונופול טבעי, ואם היא אכן כזאת אין שום סיבה בעולם למנוע ממי שרוצה לנסות להיכנס לתחום.

המטרה

פתיחת הייצור, החלוקה והאספקה בשוק החשמל לתחרות מלאה במטרה להוזיל את מחירי החשמל למשקי הבית ובעלי העסקים ולשפר את התשתיות ברמה הלאומית.

הפתרונות:

1. הגדלת התחרות במקטע הייצור

- 1.1 מכירה הדרגתית של **מרבית** יחידות הייצור של חברת החשמל לשוק הפרטי והוצאתה העתידית מתחום הייצור כאשר התחנות הנותרות יגיעו לסוף מחזור החיים שלהן;
- 1.2 הכנסת פרמטר של תחרות על מחיר החשמל לצרכנים במרכזי מכירת יחידות הייצור ליצרני החשמל הפרטיים.
- 1.3 הקלת דרישות הרישוי והאסדרה להקמת תחנות כוח חדשות.
- 1.4 פעילות ממשלתית נמרצת לקידום תחרות משוכללת במשק הגז הטבעי ופיקוח על התנהלות חברת החשמל בהקשר זה.

2. הגברת התחרות במקטע האספקה

- 2.1 וידוא שמערכת ניהול המונים בחברת חשמל מנגישה את המידע הצרכני ליצרני החשמל הפרטיים.
- 2.2 הגדרת לוחות זמנים ואבני דרך שנתיות למעבר לשימוש במונים דיגיטליים, והעברת ההתקנה לשוק הפרטי אם חברת החשמל לא תעמוד ביעדים.

3. קידום פיתוח מקטע ההולכה והחלוקה

- 3.1 הגדרת לוחות זמנים ואבני דרך, על-פי שנים, להבטחת פיתוח מקטעי ההולכה והחלוקה, וזאת לצד הגדרת ערבוביות וחלופות חלף ביצוע על-ידי חברת החשמל. דוג' הוצאת עבודות התכנון וההקמה לשוק הפרטי (כפי שנעשה במקורות ונתג"ז).
- 1.1 הכנסת תחרות הדרגתית לחלוקה, לדוגמה באמצעות הרשויות המקומיות.

יחסי הכוח בין הממשלה לאיגודי העובדים || מסדירים את החיכוך

הבעיה:

איגודי העובדים של המונופולים הציבוריים הם שחקני ווטו שבפועל מונעים, פוגעים או ממסמים רפורמות חיוניות לקידום תחרות והורדת המחירים לאזרחים. מאידך, אין תהליך סדור שמאפשר לקדם שיתוף איגודי עובדים בתהליכי קידום רפורמות.

המטרה:

ייצור שותפות ארוכת טווח לטובת האינטרס הציבורי, באמצעות הסדרה ושיפור תהליך השיתוף של איגודי עובדים והציבור בתהליכי קידום רפורמות ושינויים מבניים ומנגד איסור על שביתה נגדם.

הפתרונות:

1. הסדרת תהליך אישור רפורמות בחברות ממשלתיות כך שארגוני עובדים ייקחו חלק בשימוע ציבורי טרם שינויים מבניים, אך לא תהיה להם זכות שביתה כנגד שינויים מבניים לאחר שנשמעה דעתם.
2. הגבלת זכות השביתה בשירותים חיוניים והקמת מוסד "בוררות חובה בשירותים חיוניים" מאוזן ככל האפשר בו יתבררו סכסוכי עבודה בין עובדים ומעסיקים בשירותים חיוניים.
3. ביטול מעמד האגודות העות'מאניות וקידום שקיפות באיגודי עובדים.

יוקר המחיה

זז בחירה

תכנית
החירום
להורדת יוקר המחיה